

VẤN ĐỀ BẢO VỆ ĐỘC LẬP, CHỦ QUYỀN CỦA CÁC NƯỚC ĐANG PHÁT TRIỂN TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Nhận bài:

02 – 05 – 2015

Chấp nhận đăng:

25 – 06 – 2015

<http://jshe.ued.udn.vn/>

Trần Thị Hằng

Tóm tắt: Chiếm khoảng 80% dân số và ¼ diện tích toàn cầu, các nước đang phát triển đang khẳng định vai trò, vị thế của mình trong đời sống quốc tế. Tuy nhiên, độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển luôn đứng trước nhiều thách thức đến từ những biến động của môi trường an ninh quốc tế; chính sách cường quyền của các nước lớn; quá trình toàn cầu hóa; sự cạnh tranh quyền lực của các nước lớn. Trong bối cảnh đó, để giữ được độc lập, chủ quyền, các nước đang phát triển cần xây dựng một nhà nước dân chủ, tiến bộ; tăng cường thực lực quốc gia; đấu tranh chống “diễn biến hòa bình” của các nước lớn... Bài viết phân tích những nhân tố tác động đến độc lập, chủ quyền và quá trình đấu tranh bảo vệ độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển hiện nay.

Từ khóa: các nước đang phát triển; bảo vệ; độc lập; chủ quyền; thách thức.

1. Giới thiệu

Sau chiến tranh lạnh, tình hình thế giới biến động sâu sắc. Với sự sụp đổ của trật tự 2 cực, Mỹ trở thành siêu cường duy nhất trên thế giới, đồng thời sự trỗi dậy của Trung Quốc, Ấn Độ... cùng với sự phát triển mạnh mẽ của quá trình toàn cầu hóa đã tác động mạnh mẽ đến độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển. Độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển luôn chịu sức ép từ sự áp đặt, thậm chí bị can thiệp thô bạo từ các nước lớn. Vì vậy, nghiên cứu vấn đề bảo vệ độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển trong bối cảnh hiện nay là việc làm cần thiết. Hơn nữa, Việt Nam cũng là một nước đang phát triển, đang trong quá trình chủ động hội nhập với thế giới, vì vậy tìm hiểu về vấn đề bảo vệ độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển sẽ là bài học kinh nghiệm đối với quá trình giữ gìn độc lập, chủ quyền của nước ta hiện nay.

2. Nội dung

2.1. Những nhân tố tác động đến độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển hiện nay

Những năm gần đây, độc lập, chủ quyền của các

nước đang phát triển đang đối mặt với rất nhiều vấn đề, sự vi phạm chủ quyền diễn ra ở nhiều nơi. Có thể thấy, độc lập dân tộc của các nước đang phát triển hiện nay đang chịu tác động bởi các nhân tố sau:

2.1.1. Những biến động của môi trường an ninh quốc tế sau Chiến tranh lạnh

Có thể thấy, môi trường an ninh thế giới sau Chiến tranh lạnh biến động hết sức phức tạp. Nếu như Chiến tranh lạnh kết thúc đã làm giảm các cuộc xung đột bất nguồn từ sự đối đầu Xô - Mỹ trước đó thì đồng thời nó cũng làm mất đi giới hạn kiềm chế đối với các xung đột khác hoặc bộc lộ ngày càng gay gắt một số mâu thuẫn vốn tiềm ẩn. Vì thế mà, trong lúc không ít cuộc nội chiến, xung đột kéo dài đã từng bước đi đến giải pháp chính trị như ở Campuchia, Nam Phi... thì các nước đang phát triển vẫn luôn bị chấn động do xung đột vũ trang, chiến tranh cục bộ, những bất ổn do mâu thuẫn dân tộc, tôn giáo, chạy đua vũ trang, hoạt động can thiệp, lật đổ, khủng bố xảy ra ở nhiều nơi. Nhiều điểm nóng mới xuất hiện như Somalia, Rwanda trong những năm cuối thế kỷ XX, Afghanistan, Iraq... do Mỹ, Anh phát động những năm đầu thế kỷ XXI đến những bất ổn đang bùng phát tại các nước Trung Đông và Bắc Phi hiện nay, sự can thiệp quân sự của Liên quân vào Lybia sau Nghị quyết 1973 của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc, vấn đề Ukraina, sự phát triển của chủ nghĩa khủng bố quốc tế với sự ra đời của Tổ chức Nhà nước Hồi giáo tự xưng IS tại Trung Đông cùng với sự tàn bạo của nó...

* Liên hệ tác giả

Trần Thị Hằng

Học viện chính trị khu vực III

Email: Lehang.qhqt@gmail.com

Điện thoại: 0905005715

đã đẩy nền an ninh toàn cầu tới giới hạn của nguy cơ đổ vỡ nghiêm trọng. Bên cạnh đó, việc Mỹ và NATO chuyển hướng sang phía Đông, đặc biệt là chính sách “xoay trục” của Mỹ những năm gần đây, những bất ổn trong quan hệ Mỹ - Nga, Mỹ - Trung tại nhiều thời điểm sau Chiến tranh lạnh, đặc biệt là mâu thuẫn giữa Mỹ và Nga trong vấn đề Ukraina hiện nay đã làm cho Nga và Trung Quốc xích lại gần nhau. Sự bất đồng giữa Mỹ với các nước lớn trong việc giải quyết xung đột Trung Đông, gây chiến tranh xâm lược Iraq, vấn đề Ukraina... đã cho thấy rõ tính đan xen phức tạp trong quan hệ lợi ích giữa các đối thủ chủ chốt trên bàn cờ quyền lực quốc tế. Có thể nói, sự bất ổn của tình hình an ninh thế giới tác động không nhỏ đến độc lập dân tộc của các nước đang phát triển hiện nay.

2.1.2. Chính sách cường quyền của các nước lớn

Sau chiến tranh lạnh, tư duy “quyền của nước lớn” cũng là nhân tố quan trọng tác động đến độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển. **Đối với Mỹ**, chiến tranh lạnh kết thúc, Chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và Đông Âu sụp đổ, trật tự hai cực không còn nữa, Mỹ trở thành siêu cường duy nhất trên thế giới và tự cho mình có sứ mệnh lãnh đạo thế giới. Để thực hiện tham vọng của mình, trong những năm đầu thập niên 90 của thế kỷ XX, Mỹ chủ trương giương cao ngọn cờ dân chủ và nhân quyền, coi đó là cơ sở để tập hợp lực lượng đồng thời cũng dùng những vấn đề này làm công cụ can thiệp vào công việc nội bộ của các nước. Sau sự kiện khủng bố 11.9.2001, ngọn cờ chống chủ nghĩa khủng bố quốc tế được Mỹ sử dụng như một biện pháp để tập hợp lực lượng và can thiệp vào một số nước mà Mỹ coi là “bất hảo”, “Nhà nước cứng đầu”. Theo cựu Ngoại trưởng Mỹ Henry Kissinger: “Cuộc chiến chống khủng bố không phải chỉ để tiêu diệt quân khủng bố. Trước hết nó nhằm tranh thủ cơ hội cực kỳ quý báu (cho Mỹ) để phân chia lại thế giới” [4, tr.317]. Trên thực tế, năm 2001, dưới danh nghĩa chống khủng bố, Mỹ đã can thiệp vũ trang vào Afghanistan; năm 2003, Mỹ tấn công Iraq - một quốc gia độc lập có chủ quyền. Có thể thấy, chính quyền Mỹ ráo riết thi hành chính sách cường quyền đơn phương mang nặng tính vị kỷ, chỉ coi trọng lợi ích riêng của nước Mỹ trên rất nhiều vấn đề, bất chấp sự phản đối của nhiều nước lớn và cộng đồng quốc tế, phớt lờ Liên hợp quốc... điều đó đã đe dọa nghiêm trọng nền độc lập dân tộc của các nước đang phát triển. Không những thế, Mỹ cố tình lảng tránh, thậm chí đã thẳng thừng chối bỏ hàng loạt các cam kết quốc tế như: rút khỏi Nghị định thư Kyoto về giảm khí thải gây “hiệu ứng nhà kính”; trì hoãn phê chuẩn Hiệp ước cấm thử vũ khí hạt nhân toàn diện; ngăn cản thực

thi Công ước cấm vũ khí sinh học... Mặc dù những năm gần đây, cùng với sự trỗi dậy của Trung Quốc, sự phục hồi của Nga, sự độc lập hơn trong quan hệ với Mỹ của các quốc gia Phương Tây và sự suy giảm của nền kinh tế Mỹ sau hơn một thập niên tiến hành nhiều chiến dịch chống khủng bố đã làm cho tham vọng bá quyền của Mỹ bị đẩy lùi một bước, tuy nhiên, Mỹ vẫn không từ bỏ tham vọng của mình. **Đối với Trung Quốc**, với tiềm lực quốc gia ngày càng lớn mạnh nên thời gian qua, Trung Quốc liên tục có những tuyên bố và hành động ngang ngược trong việc tuyên bố chủ quyền và việc Trung Quốc hạ đặt trái phép giàn khoan Hải Dương 981 vào sâu trong thềm lục địa và vùng đặc quyền kinh tế của Việt Nam vào tháng 5.2014 có thể coi là minh chứng rõ nét cho tư duy “quyền của nước lớn”.

Có thể thấy, các nước lớn hiện nay là những nước nắm giữ ưu thế về mọi mặt, hơn nữa, họ là những nước nắm giữ những vị trí quan trọng chi phối đời sống chính trị thế giới, như là thành viên thường trực của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc. Vì thế, các nước nhỏ, do ở thế yếu hơn trong so sánh lực lượng, nên chủ quyền quốc gia của nhiều nước vẫn đang bị vi phạm và trong nhiều trường hợp còn bị vi phạm rất nghiêm trọng [2, tr.105]. Trong bối cảnh đó, việc giữ vững độc lập chủ quyền của các nước đang phát triển vẫn là một vấn đề quan trọng.

2.1.3. Sự tác động của quá trình toàn cầu hóa

Trong bối cảnh toàn cầu hóa mạnh mẽ, nền độc lập dân tộc và chủ quyền quốc gia luôn đứng trước nhiều thách thức của hàng loạt những nguy cơ rất tiềm tàng và đa dạng. Những nguy cơ đó vừa mang tính truyền thống, vừa có những dạng thức mới. Trong quá trình toàn cầu hóa đó, các nước đang phát triển đều đẩy nhanh quá trình hội nhập quốc tế, mở rộng quan hệ. Vì thế, sau Chiến tranh lạnh, quan hệ bạn – thù không còn rạch ròi như trước. Các nước đang phát triển đã trở nên linh hoạt hơn trong quá trình lựa chọn đối tác, để vừa bảo vệ được chủ quyền quốc gia, dân tộc, vừa phát triển được kinh tế, nâng cao mức sống người dân và hội nhập kinh tế quốc tế. Tuy nhiên, các nước đang phát triển cũng không tránh khỏi bị các nước lớn khống chế, lôi kéo, chia rẽ khi có một vấn đề chính trị quốc tế lớn cần phải tập hợp lực lượng giải quyết. Vì vậy, độc lập dân tộc của các nước đang phát triển đứng trước nhiều nguy cơ tiềm tàng và bị đặt trước những thử thách khắc nghiệt.

2.1.4. Cạnh tranh quyền lực giữa các nước lớn

Sự suy giảm sức mạnh của các trung tâm quyền lực thế giới như Mỹ, EU, Nhật Bản thời gian qua và sự trỗi

dậy mạnh mẽ của nhiều cường quốc mới như Trung Quốc, Ấn Độ; sự phục hồi của nước Nga trong thập niên đầu thế kỉ XXI đã dẫn đến sự cạnh tranh quyền lực gay gắt giữa các cường quốc. Và dĩ nhiên, một khi các nước lớn cạnh tranh để tranh giành ảnh hưởng, lợi ích thì quyền lợi của các nước nhỏ luôn bị gạt sang một bên. Cuộc khủng hoảng Ukraina là một minh chứng rõ nét. Từ tháng 11/2013, sau khi Tổng thống Ukraina, ông Yanucovych từ chối kí Hiệp định kinh tế với EU, tình hình Ukraina đã trở nên căng thẳng; sự căng thẳng đó ngày càng leo thang, vượt khỏi sự kiểm soát của chính quyền. Sự cạnh tranh giữa Nga với Phương Tây và Mỹ đã làm cho Ukraina rơi vào tình trạng hết sức khó khăn trong việc ổn định xã hội cũng như tái thiết đất nước sau sự kiện lật đổ Tổng thống Ukraina vào 22.2.2014. Hơn nữa, sự trỗi dậy mạnh mẽ của các cường quốc dẫn đến một hệ quả tất yếu đó là nước lớn o ép các nước nhỏ, bao gồm việc hạn chế không gian tự chủ hành động của các nước nhỏ và giành phần hơn trong việc theo đuổi lợi ích quốc gia. Tham vọng kiểm soát không gian địa - chính trị của các nước lớn có thể gây ra nhiều khó xử cho các nước nhỏ trong quan hệ với các nước lớn. Và sự trỗi dậy mạnh mẽ của Trung Quốc trong thời gian qua là một minh chứng rõ nét. Với sự gia tăng đáng kể thực lực quốc gia trong vài thập kỷ trở lại đây, Trung Quốc đã vượt qua Nhật Bản để trở thành cường quốc kinh tế thứ hai trên thế giới và đi kèm với sự phát triển đó là những tuyên bố và hành động cứng rắn hơn trong tranh chấp chủ quyền với các nước xung quanh như Việt Nam, Philippines... ở Biển Đông.

Có thể nói, tất cả các yếu tố trên đã tác động tiêu cực dẫn đến sự mất ổn định về chính trị của nhiều nước đang phát triển hiện nay và nguy cơ mất quyền độc lập dân tộc đã và đang trở thành mối đe dọa hiện hữu đối với nhiều nước đang phát triển.

2.2. Cuộc đấu tranh bảo vệ độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển hiện nay

Ngày nay, cuộc đấu tranh bảo vệ độc lập, chủ quyền của các nước đang phát triển tuy có nhiều khó khăn song vẫn diễn ra mạnh mẽ với những nội dung và hình thức đấu tranh mới như đấu tranh giữ hòa bình, dân chủ, chống các thế lực phản động, chống chủ nghĩa bá quyền, chống việc tuyệt đối hóa các giá trị dân chủ và nhân quyền của Phương Tây như những khuôn mẫu tối thượng áp đặt vào các nước đang phát triển. Mặt khác, các nước đang phát triển còn tập trung xây dựng bộ máy nhà nước trong sạch, vững mạnh để giữ vững ổn định chính trị - xã hội, mở rộng quan hệ đối ngoại, hợp tác khu vực và quốc tế, tạo thế và lực mới trong đời sống quan hệ quốc tế.

Đây là cuộc đấu tranh lâu dài, đầy khó khăn, đòi hỏi phải có những bước đi thích hợp và có sự nỗ lực hợp tác giữa các nước đang phát triển với các lực lượng tiến bộ trên thế giới mới mang lại hiệu quả. Cụ thể, **thứ nhất**, các nước đang phát triển phải xây dựng một nhà nước dân chủ, tiến bộ, quan tâm đến lợi ích của đại đa số nhân dân lao động; đấu tranh xóa bỏ các chế độ độc tài, quan liêu, tham nhũng, mất dân chủ đang còn tồn tại ở nhiều nơi. Phát huy dân chủ trong mọi lĩnh vực là cơ sở để tăng cường hơn nữa sự tham gia tích cực của các tầng lớp nhân dân đối với việc quản lý xã hội. Một hệ thống chính trị vững mạnh, một nền dân chủ trong sạch và hiệu quả sẽ phát huy được sức mạnh đoàn kết dân tộc để đẩy mạnh việc phát triển thực lực quốc gia, làm cơ sở để bảo vệ được độc lập, chủ quyền trước tác động mạnh mẽ của quá trình toàn cầu hóa. **Thứ hai**, đấu tranh chống “diễn biến hòa bình” của chủ nghĩa đế quốc. Có thể thấy, các thế lực đế quốc hiện nay luôn muốn lợi dụng các vấn đề dân chủ, nhân quyền, dân tộc, tôn giáo để can thiệp nhằm thủ tiêu chế độ XHCN và chống phá các nước đang phát triển theo hướng tiến bộ bằng các biện pháp phi vũ trang, thúc đẩy “tự diễn biến” và “tự chuyển hóa” nội bộ. Âm mưu, thủ đoạn chống phá bằng “diễn biến hòa bình” ngày càng trở nên đa dạng, tinh vi và nham hiểm. Trong đó, việc lợi dụng chính sách mở cửa, tăng cường hội nhập kinh tế quốc tế của các nước đang phát triển để thâm nhập, can thiệp nhằm gây mất ổn định an ninh, chính trị, kinh tế - xã hội là hiện tượng phổ biến. Do đó, các nước đang phát triển cần luôn đề cao cảnh giác trước những thủ đoạn tinh vi của các nước đế quốc. **Thứ ba**, tăng cường thực lực quốc gia, chú trọng tăng cường sức mạnh toàn diện của quốc gia. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, nếu các nước đang phát triển không xây dựng và củng cố về thực lực đất nước về mọi mặt thì không thể hội nhập một cách chủ động. Chỉ khi xây dựng được một đất nước giàu mạnh thì các thế lực đế quốc không thể thực hiện chiến lược "diễn biến hòa bình" một cách có hiệu quả và các nước lớn cũng không thể thông qua con bài “viện trợ” để can thiệp vào những vấn đề nội bộ của các nước đang phát triển. **Thứ tư**, đối với những nước đang có khủng hoảng, xung đột, phải giải quyết bằng con đường hòa bình, thực hiện hòa hợp dân tộc, giữ vững ổn định chính trị, tránh để xảy ra những điểm nóng dẫn đến quốc tế hóa vấn đề, tạo cơ để các thế lực nước lớn lợi dụng can thiệp và áp đặt các điều kiện gây tổn hại đến độc lập, chủ quyền quốc gia, dân tộc mà cuộc xung đột ở Ukraina hay Lybia trong thời gian qua là những minh chứng điển hình (tình hình Lybia ngày

càng tồi tệ sau sự can thiệp của Liên quân theo Nghị quyết 1973 của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc).

Hiện nay, ngoài việc tập trung giải quyết những vấn đề trong nước, các nước đang phát triển còn đang đẩy mạnh cuộc đấu tranh để tiến tới thiết lập một trật tự thế giới bình đẳng, dân chủ trong đó mỗi nước đều có vai trò và tiếng nói cùng với những đóng góp cần thiết trong việc giải quyết những công việc của thế giới và khu vực phù hợp với khả năng của mình. Các nước đang phát triển đang tập trung đấu tranh cho một trật tự thế giới bình đẳng, dân chủ về chính trị. Bởi vì các nước đang phát triển hiện nay đang vận động trong một môi trường chính trị quốc tế chưa bình đẳng, luôn bị các nước lớn, đặc biệt là Mỹ áp đặt các điều kiện để can thiệp vào công việc nội bộ của mình; Liên hợp quốc đang bị các nước lớn chi phối, lũng đoạn. Đối với các nước đang phát triển, tiến hành cuộc đấu tranh nhằm thiết lập một trật tự thế giới mới công bằng, dân chủ về chính trị vẫn là mục tiêu cơ bản, là sự tiếp tục cuộc đấu tranh bảo vệ độc lập dân tộc trong điều kiện mới.

Với mục tiêu kể trên, kể từ đầu thập niên 90 của thế kỷ XX trở lại đây, các nước đang phát triển thông qua các diễn đàn quốc tế, phong trào Không liên kết, G77,... đã đấu tranh đòi thiết lập trật tự chính trị thế giới bình đẳng, dân chủ. Cuộc đấu tranh này bao gồm các nội dung như: Đấu tranh đòi cải tổ Liên hợp quốc để tổ chức lớn nhất hành tinh này dân chủ, bình đẳng hơn trong việc giải quyết các vấn đề quốc tế; đấu tranh vì một trật tự thế giới hòa bình, dân chủ theo mục tiêu và nguyên tắc của Hiến chương Liên hợp quốc...

3. Kết luận

Các nước đang phát triển là một thực thể quan trọng trong đời sống quan hệ quốc tế hiện nay. Tuy nhiên, các nước này vốn ra đời từ những nước thuộc địa,

có nền kinh tế nghèo nàn, lạc hậu, bị lệ thuộc nặng nề chủ nghĩa đế quốc về kinh tế. Đây chính là điều kiện đưa các nước đang phát triển đến chỗ lệ thuộc về chính trị thông qua chủ nghĩa thực dân mới. Vì thế, nguy cơ mất độc lập luôn đe dọa các nước đang phát triển.

Chính vì vậy, để bảo vệ được độc lập, chủ quyền, các nước đang phát triển cần xây dựng cho mình một nhà nước dân chủ, tiên bộ, quan tâm đến lợi ích của nhân dân lao động. Bên cạnh đó, các nước này cần chú trọng phát triển đất nước về mọi mặt, bởi chỉ khi có một thực lực quốc gia vững mạnh các nước đang phát triển mới có thể hội nhập một cách chủ động và có như vậy, các thế lực đế quốc không thể thực hiện chiến lược "diễn biến hòa bình" một cách có hiệu quả. Ngoài ra, các nước đang phát triển cần giữ ổn định tình hình chính trị trong nước để tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển kinh tế đồng thời tránh việc các nước lớn can thiệp sẽ làm cho tình hình trở nên phức tạp hơn.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Hoàng Giáp (2009), "Bảo vệ độc lập dân tộc, chủ quyền quốc gia trong bối cảnh toàn cầu hóa", Tạp chí Lý luận chính trị, 2, tr.28-34.
- [2] Đỗ Sơn Hải (2014), "Bảo vệ chủ quyền của các nước nhỏ trong thế giới hiện nay", Tạp chí Cộng sản, số 861, tr. 101-105.
- [3] Thái Văn Long (2006), Độc lập dân tộc của các nước đang phát triển trong bối cảnh toàn cầu hóa, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [4] Phạm Bình Minh (2010), Cục diện thế giới đến 2020, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5] Ban phương Nam - Phong trào Không liên kết (1996), Những thách thức ở phương Nam, NXB CTQG, Hà Nội.

THE ISSUE OF PROTECTING INDEPENDENCE AND SOVEREIGNTY OF DEVELOPING COUNTRIES IN THE PRESENT CONTEXT

Abstract: Accounting for nearly 80% of the global population and occupying three quarters of the world' area, the developing countries are affirming their roles in the global progress. However, the independence and sovereignty of these countries are often faced with many challenges stemming from upheavals in the international security environment, globalization, violence policies of big countries and power competition among them. In this context, in order to preserve their independence and sovereignty, the developing countries need to build democratic and progressive states, improve their real national strengths, struggle against the "peaceful evolution" of the powerful nations. This paper analyzes factors which influence the independence and sovereignty as well as the current process of struggling and defending the independence and sovereignty of the developing countries.

Key words: developing countries; independence; sovereignty; protection; challenges.